

КЛОДИЈА РАНКИН

ГРАЂАНИН

1.

Када си сама и сувише уморна да упалиш неки од својих уређаја, блудиш прошлошћу завученом међу јастуке. Обично се ушушкаш испод ћебета и кућа је празна. Понекад нема месеца и ниски, сиви свод с оне стране прозорског окна чини се досежним. Његово тамно светло потамњује у зависности од густине облака и ти се повлачиш у оно што бива реконструисано као метафора.

Пут је често асоцијативан. Лепо миришеш. Дванаест ти је година и идеш у Школу „Свети Филип и Јован” на Вајт Плејнс роуду и девојчица која седи иза тебе моли те да се нагнеш удесно током испита како би преписала. Сестра Евелин има обичај да залепи петице и јединице на врата школских ормарића. Девојчица је католикиња и има смеђу косу до појаса. Не можеш да јој се сетиш имена: Мери? Кетрин?

Никад не разговарате осим онда кад те замоли да се помериш и касније кад ти каже да лепо миришеш и да изгледаш скоро као белкиња. Претпостављаш да мисли да ти се захваљује што си јој дозволила да препише и да се осећа боље што је преписивала од скоро белкиње.

2.

Сестра Евелин не примећује ваш договор можда зато што се ти никад не okreћеш да препишеш одговоре Мери Кетрин. Сестра Евелин сигурно мисли како ове две девојчице врло слично размишљају или је није брига за преписивање, већ за понижење, или ме заправо уопште не види како седим ту.

3.

Извесни momenti pošalju adrenalin u srce, isuše jèzik i zaгуше pluћa. Zaгуше te bukom kao грмљавина, не, попут муње те ошину по грлу. Кашаљ. Након што се то догодило, нисам знала шта да кажем. Ниси ли тако рекла и сама? Ниси ли тако рекла пријатељици која ти се, испрва, у тренуцима растресености, знала обратити именом своје кућне помоћнице? Претпостављала си да сте вас две једине црне особе које познаје. Напоследку је престала с тим, премда никад није признала свој лапсус. А ти је никад ниси опоменула због тога (зашто ниси?), па ипак, ниси заборавила. Да је у питању каква грађанска трагедија, а лако би могла бити, у томе би лежала твоја трагичка кривица – у сећању, сасуду твојих осећања. Да ли си повређена зато што се ради о оном моменту „сви црнци изгледају исто” или зато што те меша с другом кад си се с њом већ толико зближила?

4.

Нека узнемиреност истура тело у први план. Погрешне речи улазе у твој дан као покварено јаје у уста и бљувотина ти се слива низ блузу, од влаге увучеш стомак под ребра. Осврнеш се око себе и видиш да си остала сама. Сопствено гађење према оном што можеш да намиришеш и осетиш не осовљује те на ноге, не одмах, јер и само прикупљање снаге постаје задатак за себе, захтева сопствени разлог. Присетиш се разговора који си недавно водила, кад сте упоређивали предности реченица имплицитно конструисаних са „да, и” у односу на оне са „да, али”. Ти и твоји пријатељи закључили сте да „да, и” јамчи живот без скретања, без околишања: устајеш, блуза је убрзо испрана, друга је недеља, блуза је испод цемпера, тик уз кожу, и лепо миришеш.

5.

Киша јутрос куља из олука, а свуда другде нестаје у крошњама. Потребне су ти наочари да разабереш оно што знаш да се налази тамо јер сумња је неумољива; стављаш их. Дрвеће, кора, лишће, чак и оно увело, изражајнији су тако мокри. Да, и пада киша. Сваки тренутак је налик овом – пре но што се спозна, сврста у категорију с нечим сличним и одагна из главе, мора да се искуси, мора да се сагледа. Шта он то рече? Да ли је она то заиста изговорила? Јесам ли чула оно што мислим да сам чула? Да ли ми је то управо излетело из уста, његових, твојих? Гадан тренутак. Но, ипак желиш

да престанеш да зуриш у стабла. Желиш да изађеш напоље и станеш међу њих. И да, ма колико се слабашна чинила, киша по теби ипак пада.

6.

Окружена мраком, у колима, посматраш како брзина гута цесту црну као катран; каже ти да га декан приморава да ангажује обојену особу поред толико одличних писаца на располагању.

Помишљаш да је то неки експеримент и да те тестира или ретроактивно вређа или да си урадила нешто што указује на то да је сасвим у реду водити овакав разговор.

Како можеш тако опуштено да ми кажеш то? Прижељкујеш да се упали црвено светло на семафору или да се зачује полицијска сирена па да нагло закочиш, закуцаш се у кола испред себе, и да полетите напред тако брзо да вам ветар наједном запахне лица.

Као и обично, провозиш се кроз тај тренутак очекивано избегавши оно што је претходно речено. Не ради се само о томе да конфронтација изазива главобољу; већ и о томе да имаш одредиште које не подразумева изигравање да се у том тренутку не може пребивати, да се већ није догодио пре, и да то пре није део овог сада, док је мрак све гушћи и скраћује се време између онога где смо и куда идемо.

7.

Кад се паркираш испред куће и угасиш мотор, остајеш за воланом још десетак минута. Плашиш се да је ноћ закључана и шифрована на хелијском нивоу и треба ти времена да прорадиш као компресорски перач. Док седиш тамо зурећи у затворена врата гараже, сетиш се медицинског термина на који ти је једном приликом указао пријатељ – *ионхенризам* – за људе изложене стресу који произилази из расизма. Они се остварују до смрти у покушају да избегну ширење потпуног брисања. Шерман Џејмс, истраживач који је сковао тај термин, тврдио је да су физиолошке последице знатне. Надаш се да седећи тако у тишини пркосиш тренду.

8.

Захваљујући елитном статусу стеченом путовањима током претходне године, већ си се сместила у своје седиште до прозора на лету Јунајтед ерлајнса, кад та девојчица са мајком дође до твог реда. Девојчица, гледајући ка теби, каже мајци: То су наша седишта,

али ово нисам очекивала. Мајчин одговор је једва чујан: Схватам, каже. Ја ћу сести у средину.

9.

Жена коју не познајеш жели да ручате заједно. Гост си на њеном кампусу. У кафићу обе наручујете цезар салату. То преклапање није почетак ничега, јер одмах истиче да сте она, њен отац, њен деда и ти похађали исти факултет. Желела је и да њен син иде тамо, али због афирмативне акције или нечега у вези са мањинама – не зна како се то баш тачно сада назива и није ли требало да се реше тога? – он није примљен. Ниси сигурна да ли треба да се извиниш што је програм првенства уписа по наследном основу на твом алма матер омануо; уместо тога питаш где јој се син напоследку уписао. Стиче се утисак да престижна школа коју спомиње не умањује њену љутњу. Тим разговором се, у суштини, окончава ваш ручак. Стижу салате.

10.

Једна пријатељица тврди да Американци воде битку између „историјског ја” и „личног ја”. Она под тим подразумева да се дружите углавном на обострану корист и, у већини случајева, са компатибилним личностима; но, понекад ваша историјска ја, њено белачко а твоје црначко, или твоје белачко а њено црначко, избију на површину свом силом нашег америчког позиционирања. Тада се нађете очи у очи у моментима који вам збришу љубазне осмехе са лица. Шта си то рекла? Истог трена ваша се наклоност учини крхком, слабашном, условљеном ма каквим огрешењем нашег историјског ја. И премда би заједничка лична прошлост требало да вас поштеди неспоразума, обично због ње и више него добро разумете шта се заправо имало на уму.

11.

Ти и твој партнер идете да погледате филм *Кућа у којој живимо*. Замолиш пријатеља да покупи ваше дете из школе. Док се враћате кући, зазвони ти телефон. Комшија ти каже како управо кроз прозор гледа опасног црнца који типује обе ваше куће. Човек хода тамо-амо, разговара сам са собом и чини се узнемирен.

Кажеш комшији да је то ваш пријатељ, кога је упознао, и да вам он чува дете. Он каже, не, није он. Упознао је нашег пријатеља

и то није онај љубазни младић. У сваком случају, хтео је да вас обавести да је позвао полицију.

Твој партнер позове вашег пријатеља и пита га да ли се неки тип мота испред ваше куће. Пријатељ каже да уколико би неког било испред он би га сигурно видео јер управо стоји напољу. Са спикерфона се зачују полицијске сирене.

Кад стигнете кући затекнете вашег пријатеља у разговору са комшијом. Четворо патролних кола је отишло. Комшија се већ извинио вашем пријатељу, а сад се извињава и вама. Осећајући се донекле одговорно за поступак вашег комшије, нетактично кажеш пријатељу да кад следећи пут буде хтео да разговара телефоном напосто оде у стражње двориште. Он те посматра читав минут пре него што каже да може да разговара телефоном где год му се ћефне. Да, наравно, кажеш. Да, наравно.

12.

Кад те тај незнанац упита: А шта се то тебе тиче?, само стојиш и зуриш у њега. Управо је бучне тинејџере у *Сџарбаксу* назвао црнчугама. Ало, има нас још овде, узвратила си, не очекујући баш да ће се окренути према теби.

У једној руци држи картонску чашу са поклопцем, у другој папирну врећицу. Клинци ко клинци. Не мораш одмах да их линчујеш, кажеш.

Ма шта ми наприча, одговара.

Људи око вас подижу главе са својих екрана. Тинејџери су се примирили. Ма шта ти наприча?, питаш, осећајући како те љутња преплављује. Да, и нешто у томе кад чујеш себе како понављаш оптужбе тог незнанца гласом обично намењеним твој партнеру измами ти осмех.

13.

Неки човек је оборио њеног сина у метроу. Лецнеш се. Добро је, али говнар се није ни осврнуо. Каже да је зграбила тог незнанца за руку и рекла му да се извини: Рекла сам му да погледа у дечака и да му се извини. Да, и ти желиш да то престане, желиш да дете гурнуто на земљу буде виђено, да му се помогне да устане, да га очисти управо тај човек који га није видео, који га никад не види, који ваљда никад и не види никог осим сопствени одраз.

Дивно је што је група мушкараца почела да се постројава иза мене попут чете телохранитеља, каже она, попут ујака и браће које сам нетом упознала.

Нови терапеут је специјалиста за превладавање трауматских искустава. Разговарали сте само телефоном. Има споредну капију што води до задњег улаза који користи за пацијенте. Пратиш стазу са обе стране обраслу јеленском травом и рузмарином до капије, али испоставља се да је закључана.

Одлучно притискаш звонце, мали округли диск, на улазним вратима. Кад се најзад отворе, жена коју угледаш, из свег гласа се дерња: Губи се одавде! Шта радиш у мом дворишту?

Као да је какав рањени доберман или немачки овчар стекао моћ говора. И мада си устукнула неколико корака, успеваш да јој кажеш да имаш заказано. Заказано?, узвраћа жучно. Потом застане. Све застане. Ох, каже, а одмах затим, о, да, тако је. Извините.

Извините, молим вас, извините.

Превео с енглеског

Ален Беџић